

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi koulumatkatukilain muuttamisesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi koulumatkatukilakia.

Esityksen mukaan koulumatkatukioikeus rajataan koskemaan maksuttomaan koulutukseen oikeutettuja opiskelijoita. Esitys liittyy hallituksen vuosia 2025–2028 koskevaan julkisen talouden suunnitelmaan ja siihen liittyviin menosopeutustarpeisiin.

Esitys liittyy valtion vuoden 2025 talousarvioesitykseen ja on tarkoitettu käsiteltäväksi täydentävän talousarvioesityksen yhteydessä.

Muutoksen arvioitu nettosäästö olisi julkisen talouden suunnitelman mukaisesti 8 miljoonaa euroa.

Ehdotettu laki on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.8.2025.

SISÄLLYS

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ	1
PERUSTELUT	3
1 Asian tausta ja valmistelu	3
1.1 Tausta.....	3
1.2 Valmistelu	3
1.2.1 Lausunnot	3
2 Nykytila ja sen arviointi	3
2.1 Koulumatkatuki	3
2.2 Oikeus koulumatkatukeen	4
2.3 Koulumatkatuen määrä	5
2.4 Kulutavat.....	5
2.5 Koulumatkojen tukeminen muissa Pohjoismaissa.....	6
3 Tavoitteet.....	6
4 Ehdotukset ja niiden vaikutukset.....	6
4.1 Keskeiset ehdotukset	6
4.2 Pääasialliset vaikutukset	6
4.2.1. Taloudelliset vaikutukset.....	6
4.2.2 Vaikutukset opiskelijoiden taloudelliseen asemaan	7
4.2.3 Lapsiin ja nuoriin kohdistuvat vaikutukset.....	10
4.2.4 Vaikutukset sukupuolten tasa-arvoon.....	10
4.2.5 Vaikutukset perus- ja ihmisoikeuksiin.....	11
4.2.6 Vaikutukset viranomaisten toimintaan	12
5 Vaihtoehdot ja niiden vaikutukset.....	12
6 Lausuntopalaute.....	12
7 Säännöskohtaiset perustelut.....	15
8 Voimaantulo	16
9 Suhde talousarvioesitykseen.....	16
10 Suhde perustuslakiin ja säätämisyjärjestys.....	16
LAKIEHDOTUS	19
Laki koulumatkatukilain muuttamisesta	19
LIITE	21
RINNAKKAISTEKSTI	21
Laki koulumatkatukilain muuttamisesta	21

PERUSTELUT

1 Asian tausta ja valmistelu

1.1 Tausta

Pääministeri Petteri Orpon hallituksen ohjelman mukaan hallitus sitoutuu julkisen talouden tasapainottamiseen varmistakseen kansalaisten hyvinvoinnin ja kestävä talouskehityksen. Julkisen talouden heikentymisen vuoksi hallitus päätti julkisen talouden suunnitelmassa vuosille 2025–2028 yhtenä säästötoimenpiteenä koulumatkatukioikeuden rajaamisesta vain maksuttoman koulutuksen opiskelijoille.

Oikeudesta maksuttomaan koulutukseen säädetään oppivelvollisuuslaissa (1214/2020). Oppivelvollisuuslain 16 §:n mukaan koulutus on maksutonta sen kalenterivuoden loppuun saakka, jona opiskelija täyttää 20 vuotta. Maksuttomaan koulutukseen oikeutetulla opiskelijalla on oikeus oppimateriaaleihin ja muihin tarvikkeisiin siten kuin oppivelvollisuuslaissa säädetään. Lisäksi hänellä on oikeus koulumatkatukeen ilman omavastuuosuutta siten kuin koulumatkatukilaissa (48/1997) säädetään. Oikeus maksuttomaan koulutukseen 20 ikävuoteen asti laajeni 1.8.2021, kun oppivelvollisuuslaki tuli voimaan. Samalla koulumatkatukilakia muutettiin koulumatkatukeen oikeuttavan koulutuksen ja myöntämisedellytysten osalta. Koulumatkatukeen oikeuttavaa koulutusta on oppivelvollisuuslain 4 §:ssä tarkoitettu koulutus, joka on opiskelijalle maksutonta sen kalenterivuoden loppuun saakka, jolloin opiskelija täyttää 20 vuotta.

1.2 Valmistelu

1.2.1 Lausunnot

Esitys on valmistelu opetus- ja kulttuuriministeriössä virkatyönä. Valmistelussa on tehty yhteistyötä Kansaneläkelaitoksen (jäljempänä Kela) kanssa.

Esitysluonnoksesta järjestettiin lausuntokierros ajalla 19.8.–11.9.2024 Lausuntopalvelu.fi-palvelussa. Lausuntoaika oli ohjeistettua lyhyempi kiireellisen valmisteluaiкатаulun vuoksi. Lausuntoaika oli tavanomaista lyhyempi, koska keskeisin sidosryhmä (Kansaneläkelaitos) osallistui valmisteluun. Lisäksi esitys on sisällöltään ja laajuudeltaan melko suppea ja sen sisältö on helposti omaksuttavissa. Lyhyen lausuntoajan ei näillä perusteilla voida katsoa johtavan vakavaan PL 14 §:ssä suojattuun osallistumisoikeuden vaarantumiseen. Lausuntoa pyydettiin yhteensä 14 taholta, minkä lisäksi myös muilla tahoilla oli mahdollisuus antaa esitysluonnoksesta lausuntonsa. Esitysluonnokseen annettiin yhteensä 9 lausuntoa. Lausunnon antoivat Finanssialan keskusliitto, Finlands Svenska Skolungdomsförbund FSS rf, Kansaneläkelaitos, oikeusministeriö, sosiaali- ja terveysministeriö, Suomen Ammattiin Opiskelevien Liitto - SAKKI ry, Suomen lukioalaisten liitto, Suomen Opiskelija Allianssi - OSKU ry, työ- ja elinkeinoministeriö sekä yksi yksityishenkilö. Lisäksi valtiovarainministeriö totesi, ettei sillä ole lausuttavaa.

Esityksen valmisteluun liittyvät asiakirjat ja lausunnot ovat julkisessa palvelussa osoitteessa: <https://okm.fi/hanke?tunnus=OKM049:00/2024>.

2 Nykytila ja sen arviointi

2.1 Koulumatkatuki

Koulumatkatukilaissa (48/1997) säädetään tuen myöntämisestä aikuisille tarkoitettun perusopetuksen opintoja, lukio-opintoja tai ammatillisia opintoja harjoittavan opiskelijan

asunnon ja oppilaitoksen tai muun oppimisympäristön välisestä päivittäisestä koulumatkasta aiheutuviin kustannuksiin. Tukea kutsutaan koulumatkatueksi. Koulumatkatuen tarkoituksena on korvata lukio-opintoja ja ammatillisia opintoja harjoittavien opiskelijoiden päivittäisestä koulumatkasta aiheutuvia kustannuksia. Ensisijaisesti tarkoituksena on korvata joukkoliikennettä käyttävän opiskelijan säännöllisiä matkakustannuksia. Tukea voidaan kuitenkin maksaa myös kustannuksiin, joita aiheutuu opiskelijan kuljetuksista, tai oman auton käyttöön. Koulukuljetus on aina kunnan tai kuntayhtymän järjestämää. Tuen tarkoituksena on taata eri kunnissa asuville opiskelijoille yhdenvertaiset opiskeluedellytykset silloin kun koulumatkat ovat pitkiä ja niistä aiheutuu merkittäviä kustannuksia.

Koulumatkatukea myönnetään opiskelijan asunnon ja oppilaitoksen tai muiden oppimisympäristöjen välisten päivittäisten koulumatkojen kustannusten korvaamiseksi. Koulumatkatukena korvataan opiskelijan tosiasiallisten koulutyöpäivien matkakustannukset tai arvioidut laskennalliset matkakustannukset. Tukea ei makseta esimerkiksi vain viikonloppuina tapahtuviin kotona käynteihin. Koulumatkatuki voidaan myöntää vähintään yhdelle kalenterikuukaudelle ja enintään koko lukuvuodeksi (1.8.–31.7.) eli 12 kalenterikuukaudelle.

2.2 Oikeus koulumatkatukeen

Koulumatkatukilain 2 §:n mukaan koulumatkatukeen on oikeutettu Suomessa asuva opiskelija, joka opiskelee Suomessa päätoimisesti: lukiolain (629/1998) mukaisessa nuorisostaan lukio-opinnoissa opiskelevat, ammatillisesta koulutuksesta annetun lain (630/1998) eli opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalalla ammatillisessa perustutkintokoulutuksessa opiskelevat, Pelastusopistosta annetussa laissa (607/2006) tarkoitettua ammatilliseen tutkintoon johtavassa koulutuksessa opiskelevat tai Rikosseuraamusalan koulutuskeskuksesta annetussa laissa (1316/2006) tarkoitettua ammatilliseen tutkintoon johtavassa koulutuksessa opiskelevat, aikuisten perusopetuksessa opiskelevat, tutkintokoulutukseen valmentavassa koulutuksessa opiskelevat.

Edellä mainittujen koulutusten lisäksi koulumatkatukeen ovat oppivelvollisuuslain mukaisesti maksuttomaan koulutukseen oikeutetut opiskelijat, jotka opiskelevat Suomessa päätoimisesti lukiolaissa säädettyssä aikuisille tarkoitettua lukiokoulutuksessa, ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 5 §:ssä tarkoitettua ammattitutkintoon johtavassa koulutuksessa, vapaasta sivistystyöstä annetun lain (632/1998) 7a luvussa tarkoitettua oppivelvollisille suunnatussa koulutuksessa tai oppivelvollisuuslain (1214/2020) 5 §:n 2 momentissa tarkoitettua maahanmuuttajien suomen tai ruotsin kielen koulutuksessa, Saamelaisalueen koulutuskeskuksesta annetussa laissa (252/2010) tarkoitettua saamen kielen ja kulttuurin vähintään lukukauden pituisessa koulutuksessa. Koulumatkatukeen ei kuitenkaan ole oikeutettu etä- tai yksityisopetuksena tai maksullisena palvelutoimintana järjestettävän koulutuksen tai oppisopimuskoulutuksen opiskelija.

Koulumatkatukilain 3 a §:ssä on säädetty koulumatkatuen myöntämisen rajoituksista. Sen mukaan koulumatkatukea ei myönnetä opiskelijalle, joka voisi asua maksutta koulutuksen järjestäjän ylläpitämässä asuntolassa, jollei opiskelija erityisistä syistä voi ottaa asuntoa vastaan. Erityisenä syynä voi olla esimerkiksi se, ettei maksuton asuminen olekaan tosiasiallisesti maksutonta, jos viikonloppuasumisesta peritään maksu. Koulumatkatukea ei myönnetä myöskään opiskelijalle, joka saa tukea koulumatkasta aiheutuviin kustannuksiin muun lain, esimerkiksi vammaispalvelulain nojalla.

Koulumatkatukilain 3 §:n mukaan maksuttomaan koulutukseen oikeutetun opiskelijan koulumatkatukioikeuden edellyttämä yhdensuuntaisen koulumatkan pituus on 7 kilometriä ja muilla opiskelijoilla 10 kilometriä.

Oikeus koulumatkatukeen ei ole riippuvainen tuen hakijan iästä, tuloista eikä koulumenestyksestä. Opintojen on kuitenkin oltava päätoimisia siten kuin opintotukilaissa (65/1994) säädetään.

2.3 Koulumatkatuen määrä

Koulumatkatuen määrästä on säädetty koulumatkatukilain 5 §:ssä. Koulumatkatuen määrä riippuu opiskelijan koulumatkakustannuksista. Matkakustannukset määräytyvät sen perusteella, käyttääkö opiskelija koulumatkaansa laskutusmenettelyn piiriin kuuluvaa seutuliikennettä tai Matkahuollon liikennettä, koulutuksen järjestäjän järjestämää koulukuljetusta, muuta joukkoliikennettä vai kulkeeko hän matkan itse järjestämällään kulkutavalla. Seutuliikenteellä tarkoitetaan koulumatkatuessa Waltti-liikennettä, Helsingin seudun liikennettä (HSL), Tampereen seudun liikennettä (Nysse), Turun seudun liikennettä (Föli) ja Seutu+ -liikennettä.

Maksuttomaan koulutukseen oikeutetut saavat koulumatkatukea osittain eri ehdoin kuin muut. Maksuttomaan koulutukseen oikeutetuilla ei ole omaa maksuosuutta (omavastuuta) koulumatkasta laskettaessa joukkoliikenteen matkakustannuksista tai koulutuksen järjestäjän järjestämästä kuljetuksesta aiheutuvista kustannuksista. Omaa autoa käyttäville matkakustannuksissa huomioidaan omavastuuosuus. Lähtökohtaisesti järjestelmä korvaa nykyisellä hintatasolla auton käyttäjille polttoainekustannukset.

Jos opiskelijalla ei ole oikeutta maksuttomaan koulutukseen, on opiskelijan maksuosuus täysimääräisessä tuessa 43 euroa ja 21,50 euroa, kun kyseessä on puolet täysimääräisestä tuesta. Koulumatkatuki on veroton etuus.

Koulumatkatuki maksetaan kuukausittain opiskelijan matkustustavan mukaan joko koulutuksen järjestäjän, matkalipun myyjän, joukkoliikenteen lippujärjestelmän ylläpitäjän tai opiskelijan ilmoittamalle Euroopan unionissa sijaitsevalle tilille.

Seutuliikenteen alle 10 kilometrin matkat, Matkahuollon liikenteen ja muun joukkoliikenteen käyttäjien matkakustannuksen määräytyvät lipun hinnan mukaan. Itse järjestetyn kulkutavan ja koulutuksen järjestäjän järjestämän kulkutavan mukaiset matkakustannukset määräytyvät opetus- ja kulttuuriministeriön asetuksen mukaan (465/2019). Matkakustannukset lasketaan kertomalla asetuksen mukainen yhdensuuntaisen koulumatkan kilometrimäärää vastaava hinta kahdella, jolloin saadaan koulupäiväkohtainen menopaluumatkan hinta.

2.4 Kulkutavat

Koulumatkatuen myöntämisedellytyksenä on koulumatkatukilain 3 §:n mukaisesti, että opiskelijan käyttämä matkustustapa on joukkoliikenne tai koulutuksen järjestäjän järjestämä koulukuljetus taikka muu soveltuva oma matkustustapa.

Vuonna 2023 koulumatkatukea maksuttomaan koulutukseen oikeutettujen opiskelijoiden osalta on maksettu yhteensä 65 337 913 euroa ja tuensaajia on ollut 106 621. Suurin osa saajista, 33 %, on käyttänyt seutuliikennettä. Seuraavaksi eniten on käytetty itse järjestettyä kulkutapaa, eli käytännössä omaa autoa on käyttänyt 17,3 % saajista. Kolmanneksi suurin ryhmä on käyttänyt useiden kulkutapojen yhdistelmää, heitä on ollut 15,4 % saajista.

Vuonna 2023 koulumatkatukea muiden kuin maksuttomaan koulutukseen oikeutettujen opiskelijoiden osalta koulumatkatukea on maksettu yhteensä 10 404 840 euroa ja tuensaajia on ollut 23 637. Muut kuin maksuttomaan koulutukseen oikeutetut ovat saaneet vuonna 2023 huomattavasti eniten koulumatkatukea oman matkustustavan mukaiseen kulkutapaan. Heitä on ollut 51,5 % saajista. Seuraavaksi eniten on käytetty seutuliikennettä, saajia on ollut 15 %. Kolmanneksi suurin ryhmä on ollut Matkahuollon käyttäjiä, 9 %.

Oman auton käyttäjiä on selvästi suurempi osuus niiden opiskelijoiden määrästä, jotka eivät ole oikeutettuja maksuttomaan koulutukseen, kun taas maksuttomaan koulutukseen oikeutettujen opiskelijoiden osalta selvä enemmistö on käyttänyt seutuliikennettä.

2.5 Koulumatkojen tukeminen muissa Pohjoismaissa

Pohjoismaissa koulumatkoja tuetaan Suomen lisäksi Tanskassa, Ruotsissa ja Norjassa. Suomen koulumatkatuen erityispiirteenä on mahdollisuus käyttää eri kulkutapoja. Tanskassa koulumatkoja tuetaan ainoastaan julkiseen liikenteeseen kohdistuvalla alennusjärjestelmällä. Ruotsissa koulumatkatukea saavat vain ne alle 20-vuotiaat opiskelijat, joilla on oikeus opintotukilain mukaiseen opintotukeen (studiehjälp enligt studiestödslagen). Ruotsissa oppilaan kotikunta vastaa koulumatkoista aiheutuvista kustannuksista ja edellytyksenä on vähintään kuuden kilometrin yhdensuuntainen matka asunnon ja koulun välillä. Norjassa Lånekassan maksaa kolme kertaa vuodessa meno-paluu- matkan niille alle 21-vuotiaille, toisen asteen tutkintoa opiskelevalle, jotka eivät asu vanhempiensa luona. Tuki maksetaan opiskelupaikkakunnan ja vanhempien kodin väliselle matkalle ja sen määrä on riippuvainen matkan pituudesta.

3 Tavoitteet

Esityksen tavoitteena on osana laajempaa hallitusohjelmassa kuvattua sopeutustoimien kokonaisuutta edistää julkisen talouden tasapainottamista kansalaisten hyvinvoinnin ja kestäväen talouskehityksen varmistamiseksi.

Koulumatkatukilain muutoksen arvioitu nettosäästö olisi julkisen talouden suunnitelman mukaisesti vuositasona 8 miljoonaa euroa.

4 Ehdotukset ja niiden vaikutukset

4.1 Keskeiset ehdotukset

Pääministeri Petteri Orpon hallitus on vuosia 2025–2028 koskevassa julkisen talouden suunnitelmassa päättänyt, että koulumatkatukioikeus rajataan koskemaan vain maksuttomaan koulutukseen oikeutettuja opiskelijoita.

Koulumatkatukioikeuden rajaaminen maksuttomaan koulutukseen oikeutetuille opiskelijoille edellyttää koulumatkatukilain muuttamista. Koulumatkatukioikeus rajattaisiin esityksen mukaan oppivelvollisuuslain perusteella maksuttoman koulutuksen piirissä oleville opiskelijoille. Samalla koulumatkatuen ehdot yhtenäistyvät ja selkeytyvät. Maksuttomaan koulutukseen oikeutetulla opiskelijalla ei syntyisi jatkossakaan kustannuksia koulumatkoista, jos koulumatkan pituus yhteen suuntaan on vähintään seitsemän kilometriä.

4.2 Pääasialliset vaikutukset

4.2.1. Taloudelliset vaikutukset

Koulumatkatukioikeuden poistaminen muilta kuin maksuttomaan koulutukseen oikeutetuilta opiskelijoilta vähentäisi koulumatkatuen määräraharavetta. Koulumatkatuen momentille 29.70.59 on varattu vuonna 2024 määrärahaa 104,2 miljoonaa euroa.

Koulumatkatuen saajia vuonna 2024 on arviolta 111 000 opiskelijaa, joista maksuttomaan koulutukseen oikeutettuja opiskelijoita on 99 000 ja muita opiskelijoita 12 000 (Taulukko 1). Koulumatkatukioikeuden rajaaminen vain maksuttomaan koulutukseen oikeutetuille opiskelijoille vähentäisi koulumatkatukimenoja arviolta 4 miljoonaa euroa vuoden 2025 aikana.

Vuoteen 2026 mennessä koulumatkatuen piiristä olisivat poistuneet kaikki ne opiskelijat, jotka eivät kuulu maksuttoman koulutuksen piiriin. Se tarkoittaisi sitä, että koulumatkatukimenot vähenisivät arviolta 8 miljoonaa euroa, vuoteen 2026 mennessä kun noin 12 000 koulumatkatuen saajaa olisi poistunut.

Maksuttomaan koulutukseen oikeutettujen opiskelijoiden osalta määräraahatarve ei vähenisi, sillä heidän oikeutensa koulumatkatukeen jatkuu jo nykyisin enintään sen kalenterivuoden loppuun asti kuin he täyttävät 20 vuotta.

Taulukko 1 Koulumatkatukioikeuden rajaaminen maksuttoman koulutuksen opiskelijoille

	Vuonna 2024		1.8.25		Vuonna 2026	
	Saajat (arvio)	Menot (TAE)	Saajat (arvio)	Menot	Saajat	Menot
Maksuttoman koulutuksen piirissä olevat opiskelijat	99 000	96 200 000	99 000	96 200 000	99 000	96 200 000
Muussa koulutuksessa olevat opiskelijat	12 000	8 000 000	7000	4 000 000	0	0
Yhteensä	111 000	104 200 000	106 000	100 200 000	99 000	96 200 000
Muutos			-5 000	-4 000 000	-12 000	-8 000 000

4.2.2 Vaikutukset opiskelijoiden taloudelliseen asemaan

Koulumatkatukioikeuden poistaminen muilta kuin maksuttomaan koulutukseen oikeutetuilta opiskelijoilta merkitsisi sitä, että arviolta yhteensä 12 000 opiskelijaa jäisi koulumatkatukioikeuden ulkopuolelle. Esiitetty uudistus vaikuttaisi siis heikentävästi arviolta 12 000 opiskelijan taloudelliseen asemaan. Nämä opiskelijat joutuisivat jatkossa kattamaan koulumatkoista aiheutuvat kustannukset muulla tavoin.

Koulumatkatukioikeuden menettäjistä noin puolet, eli 6200 opiskelijaa saisi edelleen opintotukea, jolla he voisivat kattaa koulumatkakustannuksiaan. Suurin osa on alle 25-vuotiaita, heitä on noin 4300. Yli 25-vuotiaita opiskelijoita on noin 1900. Valtaosa heistä opiskelee ammatillisessa oppilaitoksessa.

Opintotuen saajista noin puolet (3200) on itsenäisesti asuvia yli 18-vuotiaita ja heidän opintorahansa on 279,38 euroa kuukaudessa. Seuraavaksi eniten koulumatkatuen saajia on vanhemman luona asuvissa alle 20-vuotiaissa. Heitä on noin 1400 opiskelijaa ja heidän opintorahansa on keskimäärin 100 euroa kuukaudessa.

Opintotuen saajat ovat lisäksi oikeutettuja opintolainan valtiontakaukseen, jonka määrä on 850 euroa kuukaudessa 18-vuotta täyttäneillä ja 400 euroa kuukaudessa alle 18-vuotiailla. Täysi-

ikäisillä opiskelijoilla opintolainan valtiontakaus nousee 1.8.2024, joten heillä olisi varoja enemmän käytössä, vaikka koulumatkatukioikeus poistuu. Kaikkien opintotuen saajien ei voida kuitenkaan olettaa hyödyntävän lainamahdollisuutta. Heidän osaltaan muutos saattaisi lisätä työssä käyntiä. Työssä käymisen lisääntyminen voi puolestaan vaikeuttaa päätoimisen opiskelun edellytyksiä ja pitkittää myös osalla opintoja.

Lukio- tai ammatillisessa koulutuksessa alle 20-vuotias opiskelija voi saada myös opintotukilain (1169/2018) 11 a §:n mukaista opintorahan oppimateriaalilisää, jos hänen vanhempansa ovat pienituloisia. Oppimateriaalilisan saajia on Kelan arvion mukaan noin 6900 opiskelijaa.

Muita kuin opintotuen piirissä olevia koulumatkatuen saajia on arviolta 5800 opiskelijaa. Muutoksen seurauksena heidän olisi katettava koulumatkoista aiheutuvat kustannukset muulla tavoin, kuin opintotuella. Tähän joukkoon kuuluu muiden etuuksien piirissä olevia sekä erityisesti opintotuen tarveharkintaisuudesta johtuen myös alle 20-vuotiaita opiskelijoita. Vanhempien tulot voivat estää opintotuen saamisen kokonaan, kun opiskelija on alle 20-vuotias ja asuu vanhempansa luona. Lapsen elatuksesta annetun lain (704/1973) mukaan lapsen oikeus saada elatusta vanhemmiltaan päättyy, kun hän täyttää 18 vuotta, mutta vanhemmat vastaavat lapsen koulutuksesta aiheutuvista kustannuksista kuitenkin myös sen jälkeen, mikäli se harkitaan kohtuulliseksi.

Opiskelijoita, jotka saavat opintorahaan huoltajakorotuksen, on noin 1000 ja he saavat opintorahaa 421,01 euroa kuukaudessa. Osana opintotukea heillä on oikeus opintolainan valtiontakaukseen. Myös näiden opiskelijoiden kohdalla on mahdollista, ettei lainatakausta syystä tai toisesta voida hyödyntää. Tämä voi johtaa työssä käynnin lisääntymiseen. Työssäkäynnin ja päätoimisen opiskelun yhdistäminen ei ole lasta huoltaville opiskelijoille helppoa. Lasta huoltavat opiskelijat voivat kuitenkin saada yleistä asumistukea ja perhe-etuuksia yhtä aikaa opintotuen kanssa.

Taloudellisissa vaikutuksissa on huomioitava myös useat meneillään olevat hallituksen uudistukset, jotka vaikuttavat heikentävästi opiskelijoiden toimeentuloon. Sosiaali- ja terveysministeriössä on julkaistu muistio¹, jossa on arvioitu hallituksen vuosille 2024 ja 2025 toteuttamien tai valmistelussa olevien toimeentuloturva koskevien muutosten yhteisvaikutusta. Opintolainan valtiontakauksella on olennainen merkitys tilanteessa, jossa opiskelijalla ei ole mahdollisuutta lisätä työssäkäyntiä tai sopeuttaa menoja esimerkiksi muuttamalla edullisempaan asuntoon. Selvityksen mukaan noin puolella opiskelijoista käytettävissä olevat tulot laskevat vähintään viidellä prosentilla. Jos opintolaina lasketaan tuloihin mukaan, enää noin 8 prosentilla opiskelijoista tulot pienentyisivät vähintään viidellä prosentilla. On myös mahdollista, että osa opiskelijoista saa taloudellista tukea vanhemmiltaan tai sopeuttavat muita menojaan siten, että tulot riittävät.

Vaikutukset oppilaitoksen mukaan

Muista kuin maksuttomaan koulutukseen oikeutetuista opiskelijoista selvä enemmistö opiskelee ammatillisessa oppilaitoksessa. Kaikista tämän ryhmän koulumatkatuen saajista (16- yli 54 – vuotiaat) 88,5 % opiskelee ammatillisessa oppilaitoksessa.

Koska koulumatkatukioikeus rajataan maksuttoman koulutukseen oikeutetuille opiskelijoille, eivät Pelastusopistosta annetussa laissa (607/2006) tarkoitettussa ammatilliseen tutkintoon johtavassa koulutuksessa taikka Rikosseuraamusalan koulutuskeskuksesta annetussa laissa

¹

<https://stm.fi/documents/1271139/198978037/Yhteisvaikutukset+kotitalouksien+taloudelliseen+asemaan.pdf/8faeb99-e198-0ec0-0382-88bf718bcbcd/Yhteisvaikutukset+kotitalouksien+taloudelliseen+asemaan.pdf?t=1727089437080>

(1316/2006) tarkoitetussa ammatilliseen tutkintoon johtavassa koulutuksessa opiskelevilla olisi enää jatkossa oikeutta koulumatkatukeen. Kelasta saadun tiedon mukaan näissä oppilaitoksissa koulumatkatuen saajia oli vuonna 2023 seuraavasti: Pelastusopistossa 39 opiskelijaa, Helsingin pelastuskoulussa 17 opiskelijaa ja Rikosseuraamusalan koulutuskeskuksessa 9 opiskelijaa. Ainoastaan Pelastusopistossa oli opiskelijoita, jotka ovat syntyneet vuonna 2004 tai myöhemmin ja heitä oli kaksi.

Vaikutukset kulkutavan mukaan

Koulumatkatukioikeuden poistamisen vaikutukset eivät olisi kaikille samat. Kulkutavalla on vaikutusta siihen, kuinka paljon yksittäinen opiskelija voi saada koulumatkatukea. Erot yksittäisen koulumatkatuen saajien tuissa voivat olla merkittäviä. Esimerkiksi ammatillista perustutkintoa opiskeleva 20-vuotias omaa autoa käyttävä opiskelija voi saada koulumatkatukea koko kuukaudelle 290,47 e/ kk, jos hänen koulumatkansa yhdensuuntainen pituus on 70 kilometriä. Tuki on 70 prosenttia nk. taksan mukaisesta tuesta. Saman ikäinen opiskelija, jolla on mahdollisuus käyttää Waltti- liikennettä, maksaa omavastuuosuutta 43 euroa kuukaudessa. Uudistuksella ei olisi hänelle merkittävää vaikutusta olemassa olevien joukkoliikenteen alennusjärjestelmien vuoksi (esimerkiksi opiskelija-alennetut liput).

Koulumatkatukioikeuden poistamisella olisi suurimmat vaikutukset itse järjestetyn kulkutavan, eli oman auton käyttäjiin. Oman auton käyttäminen on selvästi yleisempää niiden opiskelijoiden joukossa, jotka eivät ole oikeutettuja maksuttomaan opiskeluun. Itse järjestetyn kulkutavan käyttö on yleistä etenkin niissä kunnissa tai niillä kaupunkiseutujen ulkopuolisilla alueilla, joissa joukkoliikennettä ja koulutuksen järjestäjän järjestämää koulukuljetusta on vähemmän tarjolla ja joissa koulumatkat ovat pitkiä.

Matkakustannuksia oman kulkutavan mukaan korvataan opiskelijalle 100 kilometrin yhdensuuntaiseen koulumatkaan saakka. Matkakustannukset lasketaan kertomalla opetus- ja kulttuuriministeriön asetuksen (465/2019) mukainen yhdensuuntaisen koulumatkan kilometrimäärää vastaava hinta kahdella, jolloin saadaan koulupäiväkohtainen matkan hinta.

Oman auton käytöstä saatu korvaus on saattanut olla osalle opiskelijoista ratkaisevana perusteena opiskelupaikan valinnassa. Osalle opiskelijoita koulumatkatukioikeus on saattanut vaikuttaa siihen, ettei ole muuttanut asumaan opiskelupaikkakunnalle. Koulumatkatukioikeuden poistamisen seurauksena olisi siten mahdollista, että osa opiskelijoista joutuisi muuttamaan opiskelupaikkakunnalle tai jopa keskeyttämään opintonsa. Muutoksella voisi siten olla vaikutusta opiskelijoiden asumiskäyttäytymiseen. Jos opiskelija muuttaa asumaan opiskelupaikkakunnalle koulumatkatuen lakattua, hän voi saada tukea asumiskustannuksiinsa (yleistä asumistukea tai opintotuen asumislisää). Siten taloudelliset opiskeluedellytykset eivät muutoksen myötä heikkenisi.

Koulumatkatukioikeuden poistamisen seurauksena koulumatkatuen menettäisivät ne opiskelijat, jotka asuvat kaukana opiskelupaikkakunnasta, ovat täysin oman auton varassa, vailla tosiasiallisia mahdollisuuksia käyttää joukkoliikennettä tai muuta vaihtoehtoista kulkutapaa- tai muuta liikennettä. Kelasta saadun arvion mukaan noin 9400 opiskelijaa saa koulumatkatukea oman kulkutavan mukaisesti. Heistä noin 1620 opiskelijaa on 15–19 –vuotiaita.

Arvioitaessa muutoksen vaikutuksia opiskelijoihin on merkitystä myös olemassa olevilla joukkoliikenteen lippualennusjärjestelmillä. Valtion varoista maksetun koulumatkatuen poistuessa joukkoliikennettä käyttävillä opiskelijoilla olisi mahdollisuuksia seutukohtaisiin tai paikallisiin lippualennuksiin. Koulumatkatukioikeuden poistaminen ei siten vaikuttaisi kaikkiin opiskelijoihin niin, että he joutuisivat maksamaan matkakustannuksensa täysimääräisesti. Tällä hetkellä on jo niin, että esimerkiksi HSL:n liikenteessä kausilippu maksaa vyöhykkeestä

riippuen 38,90–65,80 euroa ja opiskelijan omavastuu on 43 euroa. Tampereen seudun Nysse-liikenteessä kuukausilippu maksaa 45 euroa.

Nykyistä paremmat joukkoliikennejärjestelyt ja kuntien subventoimat lipputuotteet voisivat johtaa runsaampaan käyttäjäkuntaan ja ylläpitää siten myös linja-autoliikenteen yleisiä toiminta- ja järjestämisedellytyksiä. Joukkoliikenteen käyttö edistää myös liikenneturvallisuutta ja kestävästä kehitystä.

4.2.3 Lapsiin ja nuoriin kohdistuvat vaikutukset

YK:n lapsen oikeuksien yleissopimus (SopS 59 ja 60/1991) edellyttää, että kaikissa julkisen tai yksityisen sosiaalihuollon, tuomioistuinten, hallintoviranomaisten tai lainsäädäntöelimien toimissa, jotka koskevat lapsia, on ensisijaisesti otettava huomioon lapsen etu.

Uudistuksella olisi vaikutusta niihin alle 18-vuotiaisiin opiskelijoihin, joilla ei ole oikeutta maksuttomaan koulutukseen. Kelan tietojen mukaan vuonna 2023 muun kuin maksuttoman koulutuksen piirissä olevia 16-vuotiaita koulumatkatuen saajia on ollut 1460 henkilöä ja 17-vuotiaita 1281 henkilöä. Muutoksen vaikutuksia pienentää kuitenkin sen, että oikeus maksuttomaan koulutukseen on laajennettu koskemaan opiskelijoita, jotka ovat päättäneet peruskoulunsa keväällä 2021 tai tämän jälkeen, eli pääasiassa vuonna 2004 tai sen jälkeen syntyneitä nuoria. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että syksyn 2024 jälkeen koulumatkatukioikeus kattaisi täysmääräisesti ne oppivelvolliset nuoret, jotka aloittavat toisen asteen opinnot peruskoulun jälkeen. Vaikutus alaikäisiin, oppivelvollisiin nuoriin tulisi siten tulevaisuudessa jäämään todennäköisesti vähäiseksi.

Lisäksi uudistuksella olisi vaikutusta niihin lapsiin, joiden huoltajat ovat opiskelijoita ja saavat koulumatkatukea. Kelan tietojen mukaan koulumatkatukea saavia opiskelijoita, jotka saavat myös opintotukea huoltajakorotuksella, on vuonna 2024 ollut 1000. Koulumatkatukioikeuden poistumisella olisi siten vaikutusta perheen taloudelliseen tilanteeseen ja sitä kautta huollettaviin lapsiin.

Koulumatkatukioikeuden poistamisen vaikutuksia nuorimpien opiskelijoiden asemaan ei voida pitää pidemmällä aikavälillä merkittävänä. Tämä johtuu siitä, että oppivelvollisuuslain 16 §:n mukainen maksuton koulutus koskisi syksystä 2024 alkaen täysimääräisesti kaikkia peruskoulunsa päättäviä opiskelijoita, jotka ovat oppivelvollisia.

Koulumatkatukioikeuden menettäjistä, arviolta 12 000 opiskelijasta arviolta noin 80 % (9 600 opiskelijaa) suorittaa toista toisen asteen tutkintoa tai muita opintoja, jotka eivät kuulu maksuttomuuden piiriin ja ovat siksi maksuttoman koulutuksen ulkopuolella. Joukosta yli 6000 opiskelijaa on 25-vuotiaita tai vanhempia. Yhden tutkinnon jo suorittaneilla ja vanhemmilla opiskelijoilla voidaan olettaa olevan enemmän omia varoja koulumatkoista aiheutuvien kustannusten kattamiseen.

Koulumatkatukioikeuden poistamisen muilta kuin oppivelvollisuuslain mukaan maksuttomaan koulutukseen oikeutetuilta ei voida siten edellä mainituin perustein arvioida aiheuttavan kovinkaan laajamittaisia ja merkittäviä heikennyksiä nuorimpien opiskelijoiden taloudelliseen asemaan.

4.2.4 Vaikutukset sukupuolten tasa-arvoon

Esityksellä sinällään ei ole vaikutusta sukupuolten tasa-arvoon, sääntely on siinä suhteessa neutraalia.

Maksuttoman koulutuksen ulkopuolella olevista opiskelijoista on Kelasta saadun tiedon mukaan ollut huhtikuussa 2024 selvästi eniten naisia, noin 61 %. Myös oppilaitoksittain ja kulkutavan mukaan tarkasteltuna, naiset ovat olleet enemmistönä. Ikäryhmittäin tarkasteltuna miehet ovat kuitenkin enemmistönä alle 18-vuotiaiden joukossa.

4.2.5 Vaikutukset perus- ja ihmisoikeuksiin

Koulumatkatuen suhde perusoikeuksiin

Perustuslain 16 §:ssä säädetään sivistyksellisistä oikeuksista. Pykälän 1 momentin mukaan jokaisella on oikeus maksuttomaan perusopetukseen. Samassa momentissa todetaan myös, että oppivelvollisuudesta säädetään lailla. Perusoikeusuudistusta koskeneessa perustuslakivaliokunnan mietinnössä on todettu maksuttomuuden kattavan myös tarpeelliset koulukuljetukset (PeVM 25/1994 vp, s. 9).

Yhdenvertaisuus

Esitettyä koulumatkatukioikeuden poistamista tietyltä opiskelijaryhmältä tulee erityisesti tarkastella henkilöiden yhdenvertaisuuden kannalta. Perustuslain 6 §:n 1 momentin mukaan ihmiset ovat yhdenvertaisia lain edessä. Perustuslain 6 §:n 1 momentin mukaan ihmiset ovat yhdenvertaisia lain edessä. Yhdenvertaisuussäännös kohdistuu myös lainsäätäjään. Lailla ei voida mielivaltaisesti asettaa ihmisiä tai ihmisryhmiä toisia edullisempaan tai epäedullisempaan asemaan. Yhdenvertaisuussäännös ei kuitenkaan edellytä kaikkien ihmisten kaikissa suhteissa samanlaista kohtelua, elleivät asiaan vaikuttavat olosuhteet ole samanlaisia. Yhdenvertaisuusnäkökohdilla on merkitystä sekä myönnettäessä lailla etuja ja oikeuksia ihmisille että asetettaessa heille velvollisuuksia. Toisaalta lainsäädännölle on ominaista, että se kohtelee tietyn hyväksyttävän yhteiskunnallisen intressin vuoksi ihmisiä eri tavoin edistääkseen muun muassa tosiasiallista tasa-arvoa (HE 309/1993 vp, s. 42-43, ks. myös PeVL 31/2014 vp, s. 3/I). Perustuslakivaliokunta on vakiintuneesti katsonut, ettei yhdenvertaisuusperiaatteesta johdu tiukkoja rajoja lainsäätäjän harkinnalle pyrittäessä kulloisenkin yhteiskuntakehityksen vaatimaan sääntelyyn (ks. esim. PeVL 67/2014 vp, s. 11/I ja PeVL 40/2014 vp, s. 6/II).

Esitetty muutos asettaa oppivelvollisuuslaissa tarkoitettuun koulutukseen osallistuvat ja muut oppilaat eri asemaan ja on merkityksellistä siten yhdenvertaisuusperiaatteen kannalta. Esitetyllä muutoksella voi olla vaikutuksia alueelliseen yhdenvertaisuuteen ja koulutuksen saavutettavuuteen. Toisen asteen koulutuksessa kaikilla on kuitenkin yhdenvertaisesti vapaa hakeutumisosoikeus. Vapaa hakeutumisosoikeus takaisi opiskelijalle mahdollisuuden vaikuttaa itse opiskelupaikkaan ja sen sijaintiin.

Toisen asteen koulutuksen maksuttomuus on ollut voimassa 1.8.2021 alkaen, kun oppivelvollisuuslaki tuli voimaan. Samaan aikaan koulumatkatukilakiin lisättiin oikeus koulumatkatukeen maksuttomaan koulutukseen oikeutetuille eri myöntämisperustein. Yhdenvertaisuusnäkökohtia liittyen oppivelvollisuuden laajentamiseen ja maksuttomuutta koskeviin ikärajoin on arvioitu hallituksen esityksessä oppivelvollisuuslaiksi ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi (173/2020 vp).

Hyväksyttävyyys

Esityksen taustalla ovat ennen muuta julkisen talouden säästötavoitteet. Suhteessa perustuslakivaliokunnan linjaamiin perusoikeuksien yleisiin rajoitusedellytyksiin julkisen talouden tasapainottamista kansalaisten hyvinvoinnin ja kestävänsä talouskehityksen varmistamiseksi voidaan pitää perusoikeusjärjestelmän kokonaisuuden kannalta hyväksyttävänä syynä ja painavana yhteiskunnallisena tarpeena.

4.2.6 Vaikutukset viranomaisten toimintaan

Koulumatkatukioikeuden poistaminen muilta kuin maksuttomaan koulutukseen oikeutetuilta opiskelijoilta selkeyttäisi koulumatkatuen myöntämistä koskevaa lainsäädäntöä, lisäisi tukijärjestelmien ymmärrettävyyttä ja nopeuttaisi hakemusten käsittelyä, kun koulumatkatukioikeuden määräytymisperusteet olisivat kaikille samat.

Koulumatkatukioikeus olisi muutoksen jälkeen sidottu oikeuteen maksuttomaan opiskeluun. Kela saa tiedon maksuttomuudesta opetushallituksen ylläpitämästä oppivelvollisuusrekisteristä. Rekisterissä on tieto opiskelijan oikeudesta maksuttomaan koulutukseen.

5 Vaihtoehdot ja niiden vaikutukset

Vaihtoehtojen ratkaisutapojen ja niiden arvioinnin osalta valmistelun aikana on huomioitu, että esityksellä tavoiteltu säästö on saavutettavissa koulumatkatukioikeuden poistamisella muilta kuin maksuttomaan koulutukseen oikeutetuilta opiskelijoilta. Vaihtoehtoiset ratkaisumallit, joilla saavutettaisiin esityksessä ehdotettuja toimia vastaava muutos julkisen talouden säästöjen sisällä, edellyttäisivät laajempaa etuusjärjestelmien tarkastelua ja vaihtoehtojen vaikutusten arviointia, eikä tällaisia muutoksia olisi mahdollista saattaa voimaan tavoitellussa aikataulussa.

Koulumatkatuen rajausta voi osaltaan kannustaa suorittamaan oppivelvollisuuden viimeistään 20-ikävuoteen mennessä. 20-vuoden ikäraja on koulumatkatukioikeuden kannalta perustellumpi kuin 18-vuoden ikäraja, koska se mahdollistaa koulumatkojen tukemisen yleensä kolmena lukuvuonna oppivelvollisuusopintojen opintojen suorittaminen päättyessä opiskelijan täytettyä 19 vuotta. Opiskelija, joka aloittaa 16-vuotiaana toisen asteen opinnot voi täyttää 19 vuotta kolmannen lukuvuoden keväänä.

6 Lausuntopalaute

Esitysluonnoksesta järjestettiin lausuntokierros ajalla 19.8.–11.9.2024 Lausuntopalvelu.fi-palvelussa. Lausuntoaika oli ohjeistettua lyhyempi kiireellisen valmisteluajataulun vuoksi. Lausuntoa pyydettiin yhteensä 14 taholta, minkä lisäksi myös muilla tahoilla oli mahdollisuus antaa esitysluonnoksesta lausuntonsa. Esitysluonnokseen annettiin yhteensä 9 lausuntoa. Lausunnon antoivat Finanssialan keskusliitto, Finlands Svenska Skolungdomsförbund FSS rf, Kansaneläkelaitos, oikeusministeriö, sosiaali- ja terveysministeriö, Suomen Ammattiin Opiskelevien Liitto - SAKKI ry, Suomen lukiolaisten liitto, Suomen Opiskelija Allianssi - OSKU ry, työ- ja elinkeinoministeriö sekä yksi yksityishenkilö. Lisäksi valtiovarainministeriö totesi, ettei sillä ole lausuttavaa.

Lausunnot poikkesivat sisällöllisesti toisistaan. Koulumatkatukioikeuden säilymistä maksuttomaan koulutukseen oikeutetuilla opiskelijoilla sai kannatusta. Esitettyä muutosta pidettiin selkeyttävänä ja toimeenpanoa helpottavana. Osa lausunnonantajista kiinnitti huomiota muiden opiskelijoiden asemaan heikentävien esitysten yhteisvaikutuksiin. Voimakkaimmin esitystä vastustivat opiskelijajärjestöt, jotka näkivät esityksessä useita kielteisiä vaikutuksia muun muassa opiskelijoiden toimeentuloon ja kouluttautumismahdollisuuksiin.

Finanssialan keskusliitolla ei ollut erityistä huomautettavaa esitykseen. Finanssialan keskusliitto totesi opintolainan valtiontakauksen nousun osaltaan kompensoivan esitettyjä muutoksia. Työ- ja elinkeinoministeriö piti esitystä taloudellisesti perusteltuna ja totesi sen yhdenmukaistavan ja selkeyttävän tukijärjestelmää. Työ- ja elinkeinoministeriö näki kuitenkin riskinä esityksen vaikutuksen opintojen sujumiseen ja opiskelijoiden taloudelliseen tilanteeseen. Työ- ja elinkeinoministeriö totesi, että esityksen toimeenpano vaatii seurantaa ja tarvittaessa lisätoimenpiteitä, mikäli siitä aiheutuu negatiivisia seurauksia. Myös

oikeusministeriö kiinnitti lausunnossaan huomiota siihen, että samanaikaisesti on muitakin esityksiä, jotka heikentävät opiskelijoiden toimeentuloa ja näiden yhteisvaikutuksia opiskelijoiden asemaan ja toimeentuloon on hyvä huomioida jatkovalmistelussa. Eri esitysten yhteisvaikutuksiin kiinnittivät huomionsa myös sosiaali- ja terveysministeriö ja Suomen lukiolaisten liitto. Sosiaali- ja terveysministeriö totesi, että joissakin harvinaisissa tilanteissa on mahdollista, että esitetty muutos kohdistuisi samaan ryhmään, johon kohdistuen on valmisteltu muutoksia myös sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalalla, koskien nuorten kuntoutusrahaetuksia. SLL esitti huolensa lukuisista päällekkäisistä opiskelijoihin ja nuoriin kohdistuvista leikkauksista, jotka kasautuvat samoille, heikommassa asemassa oleville ihmisryhmille. SLL:n mielestä yhteisvaikutuksia nuorten hyvinvointiin, toimeentuloon ja tulevaisuuteen ei ole kyetty riittävällä tavalla arvioimaan Petteri Orpon hallituksen leikkaustoimista päätettäessä.

Sosiaali- ja terveysministeriö piti kannatettavana sitä, että koulumatkatukioikeus säilyy kaikilla maksuttoman toisen asteen suorittajilla. Sosiaali- ja terveysministeriö nosti huomiona esille sen, että osa opiskelijoista saattaa turvautua toimeentulotukijärjestelmään. Lisäksi sosiaali- ja terveysministeriö nosti esille sen, että opiskelijoiden mahdollinen muuttaminen toiselle paikkakunnalle koulumatkatukioikeuden lakattua saattaa lisätä tarvetta turvautua sosiaaliturvajärjestelmään aiempaa enemmän.

Suomen lukiolaisten liitto kannatti sitä, että koulumatkatukioikeus säilyy maksuttomaan koulutukseen oikeutetuilla ja piti esitettyä mallia kohtuullisena ottaen huomioon muut esillä olleet vaihtoehdot, joissa olisi esimerkiksi rajattu tukioikeutta sen kalenterivuoden loppuun, kun nuori täyttää 18 vuotta. SLL toteaa kuitenkin lausunnossaan, että tuen menettävistä suurin osa suorittaa jo toista perusopetuksen jälkeistä tutkintoaan, mutta osa heistä voi olla suorittamassa ensimmäistä ammattiin johtavaa tutkintoaan lukion jälkeen. Tällöin toimeentulon edellytykset eivät ole välttämättä yhdenvertaiset muiden toista tutkintoaan suorittavien kanssa.

Kansaneläkelaitos totesi, että esitetyt muutokset selkeyttävät ja nopeuttavat toimeenpanoa. Lisäksi koulumatkatukilain muutokset selkeyttäisivät tuen myöntämisen ehtoja, kun jatkossa ei olisi enää eri ehtoja ei- maksuttomaan ja maksuttomaan koulutukseen kuuluville opiskelijoille. Kansaneläkelaitos totesi, että esityksessä on kiitettävästi tuotu esille muutoksesta aiheutuvia seurauksia opiskelijoiden käyttäytymiselle.

Oikeusministeriön ja Kansaneläkelaitoksen lausunnot sisälsivät muutos- tai tarkennusehdotuksia yksityiskohtiin sekä toiveita jatkovalmistelussa huomioon otettavista asioista. Oikeusministeriön huomiot liittyivät maksuttoman perusopetuksen laajuuteen ja yhdenvertaisuuteen. Lisäksi oikeusministeriön lausunnossa todettiin, että sääätämisjärjestysperusteluja olisi syytä tarkistaa. Kansaneläkelaitoksen huomiot liittyivät lähinnä yksityiskohtaisiin perusteluihin koskeviin täsmennystarpeisiin.

Lausunnonantajista Suomen Opiskelija Allianssi - OSKU ry ja Suomen Ammattiin Opiskelevien Liitto - SAKKI ry suhtautuivat lausunnonantajista kriittisimmin esitykseen. Nämä lausunnonantajat ilmoittivat vastustavansa esitystä. Lisäksi lausunnon antanut yksityishenkilö totesi, että esitys lisää muun muassa epätasa-arvoa ja luokkautumista. Järjestöt toivat esille huolensa muun muassa koulutuksen saatavuudesta jatkossa ja näkivät esitettyjen muutosten olevan myös riski nuorten syrjäytymiselle. Myös Finlands Svenska Skolungdomsförbund FSS rf suhtautui hieman kriittisesti esitykseen ja toi esille erityisesti huolen maaseudulla asuvista opiskelijoista, joilla ei ole mahdollisuutta käyttää muuta kulkutapaa kuin autoa. Lisäksi järjestö toi esille huolensa ruotsinkielisistä opiskelijoista, joilla koulutustarjonta on vähäisempää. Järjestö toi esille huolensa myös aikuiskoulutustuen päättymisestä ja siitä, että esityksellä rajataan pois myös mahdollisuutta suorittaa useita tutkintoja. FSS, OSKU ry ja SAKKI ry eivät kannattaneet koulumatkatukikustannusten kattamista opintolainalla.

Lain vaikutusarviointeja on täydennetty niiltä osin, kuin niihin kiinnitettiin lausunnoissa huomiota. Sosiaali- ja terveysministeriö kiinnitti huomiota opiskelijoiden mahdolliseen turvautumisen toimeentulotuki- ja sosiaaliturvajärjestelmään. Oikeusministeriö kiinnitti huomiota siihen, että alueellinen yhdenvertaisuus tulisi huomioida, kun vaikutuksia yhdenvertaisuuteen tarkistetaan.

Oikeusministeriö kiinnitti huomiota esityksen säätämisyjärjestysperusteluihin. Säätämisyjärjestysperustelut tarkistettiin vastaamaan oikeusministeriön lausunnossa esitettyä.

Säännöskohtaisia perusteluja on täsmennetty. Kansaneläkelaitoksen lausunnon perusteella täsmennettiin 2 §:n 1 momentin perusteluja niin, että todetaan selkeämmin, ettei esityksellä ole tarkoitus muuttaa nykytilaa Ahvenanmaan osalta. Koulumatkatukea ei siten jatkossakaan maksettaisi Ahvenanmaalla tapahtuviin opiskeluihin.

Oikeusministeriö esitti käsityksensä, että säännöskohtaisissa perusteluissa tulisi tarkentaa, että Suomessa asuvalla tarkoitetaan sekä vakinaisesti että tilapäisesti Suomessa asuvia. Lisäksi oikeusministeriö on lausunnossaan esittänyt muutoksia esityksen vaikutuksia koskevaan jaksoon. Lausuntokierroksella olleen esityksen sivulla 10 nimittäin todetaan, että ”Vain ne, joilla on Suomessa kotikunta, voivat kuulua oppivelvollisuuden ja siten maksuttoman koulutuksen piiriin. Kotikunnattomien joukossa voi olla muun muassa ukrainalaisia. Jos nämä opiskelijat saavat kotikunnan, pääsevät he sitä kautta maksuttoman koulutuksen piiriin.” Oikeusministeriön käsityksen mukaan mainittu arvio tulisi korjata ottaen huomioon, että koulumatkatukilain 2 §:ää koskeva muutosehdotus ei näytä asettavan Suomessa tilapäisesti ja vakituisesti asuvia henkilöitä eri asemaan. Näin ei myöskään oikeusministeriön näkemyksen mukaan olisi mahdollista tehdä, koska jokaisella on perustuslain 16 §:n 1 momentin mukaan oikeus maksuttomaan perusopetukseen.

Jatkovalmistelussa päädyttiin siihen, ettei asumisen määritelmää ole perusteltua muuttaa oikeusministeriön esittämällä tavalla. Oikeusministeriön palautteen perusteella kuitenkin poistettiin tarpeettomana edellä mainittu lausunnolla olleen esityksen sivulla 10 ollut kotikuntaan ja ukrainalaisiin liittyvä esimerkki. Vakiintunut käytäntö on ollut, että koulumatkatukioikeus edellyttää, että opiskelijalla on kotikunta Suomessa. Asiassa merkityksellistä on se, että koulumatkatuki on tarkoitettu toisen asteen opiskelijoille. Perustuslakivaliokunta on lausunnossaan koskien hallituksen esitystä oppivelvollisuuslaiksi ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi (PeVL 43/2020vp, s.5) todennut, että ”Vaikka perustuslakivaliokunta pitää hallituksen esityksestä poiketen oppivelvollisuuteen kuuluvaksi säädettyä koulutusta kokonaisuudessaan perustuslain 16 §:n 1 momentissa tarkoitettuna perusopetuksena, ei perustuslaista valiokunnan mielestä johdu, että perusopetuksen maksuttomuutta on tarkasteltava kaikilta osin yhteneväisesti koko opetuksen ajalta. Maksuttomuus voi siten sisällöltään olla erilaista esimerkiksi perusopetuslaissa tarkoitettussa opetuksessa kuin sen jälkeisessä koulutuksessa. Syynä tälle ovat paitsi oppivelvollisen ikä myös vapaa hakeutumis-oikeus ja siitä seuraava eriytyminen osaamisen hankkimistavoissa.”

Esityksen tavoitteena ei ole laajentaa tai supistaa nykyistä maksuttomuuden käsitettä maksuttomaan koulutukseen oikeutettujen opiskelijoiden osalta, vaan tarkoitus on rajata koulumatkatukioikeuden piiristä ne, joilla ei ole nykyisinkään oikeutta maksuttomaan koulutukseen. Maksuttomaan koulutukseen oikeutettujen osalta on jatkossakin tarkoitus pysyttää nykytila. Huomattavaa on, että koska koulumatkatukioikeus on suunnattu vain toisen asteen opiskelijoille, on nykytilan mukainen käytäntö hallituksen käsityksen mukaan myös perustuslain 16 §:n 1 momentin estämättä mahdollista (PeVL 43/2020vp).

Esityksen valmisteluun liittyvät asiakirjat ja lausunnot ovat julkisessa palvelussa osoitteessa: <https://okm.fi/hanke?tunnus=OKM049:00/2024>.

7 Säännöskohtaiset perustelut

2 §. Koulumatkatukeen oikeuttava koulutus. Pykälää esitetään muutettavaksi niin, että se koskisi vain oppivelvollisuuslain (1214/2020) 16 §:n nojalla maksuttomaan koulutukseen oikeutettuja opiskelijoita. Muiden kuin maksuttomaan koulutukseen oikeutettujen opiskelijoiden koulumatkatukioikeus poistettaisiin pykälästä. Koulumatkatukeen olisi nykytilaa vastaavasti oikeutettu Suomessa asuva opiskelija, joka opiskelee Suomessa päätoimisesti. Esitetty muutos vastaisi nykytilaa myös Suomessa opiskelun osalta, eikä koulumatkatukioikeutta laajennettaisi siten Ahvenanmaalla opiskeleviin.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin koulutuksesta, joka oikeuttaa koulumatkatukeen.

Voimassa olevasta laista poiketen pykälässä ei olisi enää tarpeen luetteloida koulumatkatukeen oikeuttavia oppilaitoksia, vaan niiden osalta viitattaisiin oppivelvollisuuslain 4 §:ään. Koulumatkatukeen oikeuttavaa koulutusta olisi nykytilaa vastaavasti oppivelvollisuuslain 4 §:ssä tarkoitettu koulutus, joka olisi opiskelijalle maksutonta sen kalenterivuoden loppuun saakka, jolloin opiskelija täyttää 20 vuotta. Oppivelvollisuuslain 4 §:n mukaan oppivelvollisen tulee perusopetuslaissa tarkoitetun perusopetuksen oppimäärän suorittuaan suorittaa lukiolaissa tarkoitettua lukiokoulutuksen oppimäärää ja sen päätteeksi suorittavaa ylioppilastutkintoa taikka ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa tarkoitettua ammatillista perustutkintoa tai ammattitutkintoa. Lisäksi oppivelvollisuutta voisi suorittaa myös tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annetussa laissa tarkoitettussa koulutuksessa, ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa tarkoitettussa työhön ja itsenäiseen elämään valmentavassa koulutuksessa, kansanopistossa järjestettävässä vapaasta sivistystyöstä annetun lain 7 a luvussa tarkoitettussa koulutuksessa enintään yhden vuoden ajan tai Saamelaisalueen koulutuskeskuksesta annetussa laissa tarkoitettussa saamen kielen ja kulttuurin vähintään lukukauden pituisessa koulutuksessa, jos oppivelvollinen on saamelainen. Lisäksi oppivelvollisuutta voi suorittaa perusopetuslain 46 §:ssä tarkoitettussa aikuisten perusopetuksessa tai vapaasta sivistystyöstä annetussa laissa tarkoitettussa koulutuksessa, siten kuin oppivelvollisuuslain 5 §:ssä säädetään.

Pykälän 2 momentin viittaussäännöksen mukaan opiskelun päätoimisuudesta säädetään opintotukilaissa. Säännös vastaisi voimassa olevan pykälän 3 momenttia.

Pykälän 3 momentin mukaan koulumatkatukeen ei kuitenkaan olisi oikeutettu etä- tai yksityisopetuksena tai maksullisena palvelutoimintana järjestettävän koulutuksen tai oppisopimuskoulutuksen opiskelija. Momentti vastaisi voimassa olevaa 4 momenttia.

3 § Koulumatkatuen myöntämisen edellytykset. Pykälässä säädetään koulumatkatuen myöntämisen edellytyksistä. Pykälää muutettaisiin niin, että koulumatkatuen myöntämisen edellytyksistä poistettaisiin muita kuin maksuttomaan koulutukseen oikeutettuja opiskelijoita koskevat tuen myöntämisen edellytykset.

Pykälän 1 momentti vastaisi voimassa olevaa 1 momenttia.

Pykälän 2 momentin 1 kohtaa ehdotetaan muutettavaksi niin, että yhdensuuntaisen koulumatkan pituus on vähintään seitsemän kilometriä. Vähimmäispituus vastaisi voimassa olevan pykälän 4 momentissa säädettyä. Muuten 1 kohta vastaisi voimassa olevaa 1 kohtaa. Voimassa olevan momentin 2 kohta poistettaisiin tarpeettomana, koska se koskee muiden kuin maksuttomaan koulutukseen oikeutettujen opiskelijoiden koulumatkatuen myöntämisedellytyksiä. Ehdotetun momentin uusi 2 kohta vastaisi sisällöltään voimassa olevan momentin 3 kohtaa.

Pykälän 3 momentti vastaisi voimassa olevaa 3 momenttia.

Voimassa olevan pykälän 4 momentti poistettaisiin, koska maksuttomaan koulutukseen oikeutettujen opiskelijoiden koulumatkatuen myöntämisen edellytyksistä säädettäisiin edellä ehdotetuissa 1-3 momenteissa.

4 §. Matkakustannusten määräytyminen ja laskeminen Pykälään ehdotetaan tehtäväksi teknisluonteiset muutokset niiltä osin kuin siinä viitataan muiden kuin maksuttomaan koulutukseen oikeutettujen opiskelijoiden koulumatkatukeen.

Pykälän 2 momentista ehdotetaan poistettavaksi viittaus voimassa olevan lain 3 §:n 2 momentin 2 kohtaan.

Pykälän 4 momentista ehdotetaan poistettavaksi viittaus voimassa olevan lain 3 §:n 4 momenttiin.

Muutoin säännös vastaisi voimassa olevaa sääntelyä.

5 §. Koulumatkatuen määrä Voimassa olevassa 5 §: ssä säädetään koulumatkatuen määrästä ja opiskelijan maksuosuudesta. Pykälää ehdotetaan muutettavaksi niin, että siitä poistetaan kaikki mitä koulumatkatuen määrästä ja opiskelijan maksuosuudesta on sanottu, koska ne koskevat muita kuin maksuttomaan koulutukseen oikeutettuja opiskelijoita. Voimassa olevan lain 1–4 momentit poistettaisiin siten tarpeettomana. Näistä kuitenkin 3 momentin sisältämä viittaus 4 §:n 6 momentissa tarkoitettuihin useisiin erillisiin vähintään viiden kilometrin matkaosuuksiin sisällytettäisiin jäljelle jäävään 1 momenttiin. Samalla ehdotetaan pykälän otsikkoa muutettavaksi niin, että se vasaa pykälän sisältöä. Muutoin säännös vastaisi sisällöllisesti voimassa olevaa sääntelyä.

8 Voimaantulo

Ehdotetaan, että laki tulisi voimaan 1.8.2025.

9 Suhde talousarvioesitykseen

Esitys liittyy valtion vuotta 2025 koskevaan täydentävään talousarvioesitykseen ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä.

10 Suhde perustuslakiin ja säätämisjärjestys

Ehdotettu sääntely on merkityksellistä perustuslain 6 ja 16 §:n kannalta.

Perustuslain 6 §:n 1 momentin mukaan ihmiset ovat yhdenvertaisia lain edessä. Yhdenvertaisuussäännös kohdistuu myös lainsäätäjään. Lailla ei voida mielivaltaisesti asettaa ihmisiä tai ihmisryhmiä toisia edullisempaan tai epäedullisempaan asemaan. Yhdenvertaisuussäännös ei kuitenkaan edellytä kaikkien ihmisten kaikissa suhteissa samanlaista kohtelua, elleivät asiaan vaikuttavat olosuhteet ole samanlaisia. Yhdenvertaisuusnäkökohdilla on merkitystä sekä myönnettäessä lailla etuja ja oikeuksia ihmisille että asetettaessa heille velvollisuuksia. Toisaalta lainsäädännölle on ominaista, että se kohtelee tietyn hyväksyttävän yhteiskunnallisen intressin vuoksi ihmisiä eri tavoin edistääkseen muun muassa tosiasiallista tasa-arvoa (HE 309/1993 vp, s. 42-43, ks. myös PeVL 31/2014 vp, s. 3/I). Perustuslakivaliokunta on vakiintuneesti katsonut, ettei yhdenvertaisuusperiaatteesta johdu tiukkoja rajoja lainsäätäjän harkinnalle pyrittäessä kulloisenkin yhteiskuntakehityksen vaatimaan sääntelyyn (ks. esim. PeVL 67/2014 vp, s.11/I ja PeVL 40/2014 vp, s. 6/II).

Perustuslain 16 §:ssä säädetään sivistyksellisistä oikeuksista. Pykälän 1 momentin mukaan jokaisella on oikeus maksuttomaan perusopetukseen. Samassa momentissa todetaan myös, että

oppivelvollisuudesta säädetään lailla. Pykälän 2 momentin mukaan julkisen vallan on turvattava, sen mukaan kuin lailla tarkemmin säädetään, jokaiselle yhtäläinen mahdollisuus saada kykyjensä ja erityisten tarpeidensa mukaisesti myös muuta kuin perusopetusta sekä kehittää itseään varattomuuden sitä estämättä. Perusoikeusuudistusta koskeneessa perustuslakivaliokunnan mietinnössä on todettu maksuttomuuden kattavan myös tarpeelliset koulukuljetukset (PeVM 25/1994 vp, s. 9).

Esityksen yhdenvertaisuutta koskevassa arvioinnissa tulee huomiotavaksi perustuslain 16 §:n 1 momentti. Oppivelvollisuuslaissa tarkoitettuun koulutukseen osallistuvien ja muiden oppilaiden asettaminen eri asemaan perustuu perusoikeuteen (PL 16 § 1 mom.). Perusoikeuden turvaamista voidaan pitää hyväksyttävänä syytä rajoittaa toista perusoikeutta (yhdenvertaisuutta). Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi koulumatkatukioikeuden rajaamisesta vain maksuttomaan koulutukseen oikeutettuihin opiskelijoihin. Nykyisin koulumatkatukeen ovat oikeutettuja myös kuin maksuttomaan koulutukseen oikeutetut toisen asteen opiskelijat. Rajoituksen hyväksyttävyyttä, välttämättömyyttä ja oikeasuhtaisuutta tulee punnita suhteessa siihen, miten laajasti sillä rajoitetaan perusoikeuksia.

Oppivelvollisuuslakia koskevassa perustuslakivaliokunnan lausunnossa (PeVL 35/2022 vp) käsitellään perustuslain 16 §:n 1 momentissa säädetyn maksuttoman perusopetuksen laajuutta: ”(5) Perustuslakivaliokunnan mukaan oppivelvollisuuteen kuuluva opetus on perustuslain 16 §:n 1 momentissa tarkoitettua perusopetusta. Perusoikeusuudistuksen perusteluissa todetaan, ettei perustuslain 16 §:n 1 momentin toisen virkkeen säännös estä laajentamista tai supistamista oppivelvollisuutta nykyisestä. Momentin ensimmäisen ja toisen virkkeen välisen yhteyden vuoksi oppivelvollisuutta laajennettaessa laajenee myös velvollisuus antaa maksutonta opetusta. Erikseen on todettu, ettei säännös estä muuttamasta perusopetusjärjestelmää, kunhan vain jokaisen oikeus maksuttomaan perusopetukseen säilytetään (HE 309/1993 vp, s. 64/I). Perustuslain 16 §:n 1 momentista seuraa, että siinä tarkoitettu oppivelvollisuus on voitava suorittaa maksuttomassa perusopetuksessa (PeVL 43/2020 vp, s. 4). (6) Oppivelvollisuudesta ja sen laajentamisesta tai supistamisesta voidaan säätää lailla. Oppivelvollisuuden ja maksutonta perusopetusta koskevan oikeuden keskinäissuhteen vuoksi oppivelvollisuuden soveltamisalaa koskevan sääntelyn on täytettävä perusoikeuksien yleiset rajoitusedellytykset, kuten vaatimukset sääntelyn hyväksyttävästä perusteesta, perusoikeusrajoituksen oikeasuhtaisuudesta ja välttämättömyydestä sekä sääntelyn täsmällisyydestä ja tarkkarajaisuudesta (ks. PeVM 25/1994 vp, s. 5/II).”

Ehdotetulla säännöksellä on merkitystä perustuslain 16 §:n 1 momentissa säädetyn oikeuden maksuttomaan perusopetukseen kannalta. Perusoikeusuudistusta koskeneessa perustuslakivaliokunnan mietinnössä on todettu maksuttomuuden kattavan myös tarpeelliset koulukuljetukset (PeVM 25/1994 vp, s. 9). Ehdotetulla sääntelyllä ei puututtaisi perustuslain 16 §:n 1 momentissa säädettyyn oikeuteen maksuttomaan perusopetukseen. Kaikilla oppivelvollisuuslain 16 §:n nojalla maksuttomaan koulutukseen oikeutetuilla olisi siten yhdenvertainen oikeus edelleen myös koulumatkatukeen.

Sen sijaan ehdotetulla säännöksellä puututtaisiin niiden opiskelijoiden koulumatkatukioikeuteen, jotka opiskelevat muussa kuin oppivelvollisuuslaissa tarkoitetussa koulutuksessa. Ehdotetun sääntelyn johdosta nämä opiskelijat eivät saisi enää koulumatkatukea.

Ehdotettu sääntely asettaisi siis oppivelvollisuuslaissa tarkoitettuun koulutukseen ja muuhun koulutukseen osallistuvat opiskelijat eri asemaan. Ehdotetulla sääntelyllä puututtaisiin siten näiden henkilöryhmien väliseen yhdenvertaiseen kohteluun.

Perustuslakivaliokunnan vakiintuneen kannan mukaan valtiontalouden säästötavoitteet taloudellisen laskusuhdanteen aikana voivat muodostaa hyväksyttävän perusteen puuttua jossain määrin myös perustuslaissa turvattujen oikeuksien tasoon (ks. PeVM 25/1994 vp,

s. 10/II, ja esim. PeVL 25/2012 vp ja PeVL 44/2014 vp). Tällöinkään sääntely ei saa kokonaisuutena arvioiden vaarantaa perustuslaissa turvattun perusoikeuden toteutumista (PeVL 10/2015 vp).

Ehdotettua sääntelyä tulee ennen kaikkea arvioida siitä näkökulmasta, vaarantaako se kokonaisuutena arvioiden perustuslaissa turvattun perusoikeuden (yhdenvertaisuus) toteutumista.

Ehdotetun sääntelyn taustalla on valtiotalouden säästötavoitteet. Ehdotetun sääntelyn vaikutukset kohdistuisivat arviolta noin 12 000 opiskelijaan, jotka opiskelevat tällä hetkellä muussa kuin maksuttomassa koulutuksessa. Ehdotetun sääntelyn mukaiset merkittävimmät vaikutukset kohdistuisivat niihin opiskelijoihin, jotka asuvat syrjäseudulla ja ovat täysin oman auton varassa, vailla tosiasiallista mahdollisuutta käyttää joukkoliikennettä. Sääntelyn hyväksyttävyyttä suhteessa mahdollisiin perusoikeuksien rajoittamiseen on huomattava, että koulumatkatukioikeuden rajaaminen vain maksuttomaan koulutukseen oikeutettuihin ei merkitsisi kuitenkaan estettä hakeutua koulutukseen. Ehdotetun rajoituksen hyväksyttävyyttä lisää myös toisen asteen opintojen erityispiirre, eli vapaa hakeutumisoikeus. Vapaa hakeutumisoikeus takaisi opiskelijalle mahdollisuuden vaikuttaa itse opiskelupaikkaan ja sen sijaintiin. Toisaalta kaikilla opiskelijoilla, jotka jäävät esityksen mukaisesti koulumatkatuen ulkopuolelle ei ole mahdollisuutta muuttaa lähemmäs koulutuslaitosta. Tällainen syy voi esimerkiksi liittyä henkilön terveydentilaan. Koulumatkatukioikeuden menettäjiä, arviolta 12 000 opiskelijasta arviolta noin 80 % (9 600 opiskelijaa) suorittaa toista toisen asteen tutkintoa tai muita opintoja, jotka eivät kuulu oppivelvollisuuslain 16 §:ssä säädetyn maksuttoman koulutuksen piiriin. Joukosta yli 6000 opiskelijaa on 25-vuotiaita tai vanhempia. Yhden tutkinnon jo suorittaneilla ja vanhemmilla opiskelijoilla voidaan olettaa jo nykyisin olevan melko kattavasti erilaisia opiskelun mahdollistavia toimeentulon muotoja.

Hallituksen käsityksen mukaan ehdotettuun lakiin ei sisälly sellaisia perusoikeuksien rajoituksia, joiden vuoksi esitystä ei voitaisi käsitellä tavallisen lain säätämisjärjestyksessä. Hallitus katsoo, että ehdotettu laki voidaan käsitellä tavallisessa lainsäätämisjärjestyksessä.

Muiden kuin maksuttomaan koulutukseen oikeutettujen opiskelijoiden poistaminen koulumatkatuen piiristä säädettäisiin lain tasolla ja yksiselitteisesti, joten lailla säätämisen sekä täsmällisyyden ja tarkkarajaisuuden vaatimusten voidaan katsoa toteutuvan.

Ponsi

Edellä esitetyn perusteella annetaan eduskunnan hyväksyttäväksi seuraava lakiehdotus:

Laki

koulumatkatukilain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan koulumatkatukilain (48/1997) 2 ja 3 §, 4 §:n 2 ja 4 momentti sekä 5 §, sellaisina kuin ne ovat laissa 1223/2020, seuraavasti:

2 §

Koulumatkatukeen oikeuttava koulutus

Koulumatkatukeen on oikeutettu Suomessa asuva, oppivelvollisuuslain (1214/2020) 16 §:n nojalla maksuttomaan koulutukseen oikeutettu opiskelija, joka opiskelee Suomessa päätoimisesti mainitun lain 4 §:ssä tarkoitettussa koulutuksessa.

Opiskelun päätoimisuudesta säädetään opintotukilaissa (65/1994).

Koulumatkatukeen ei kuitenkaan ole oikeutettu etä- tai yksityisopetuksena tai maksullisena palvelutoimintana järjestettävän koulutuksen tai oppisopimuskoulutuksen opiskelija.

3 §

Koulumatkatuen myöntämisen edellytykset

Koulumatkatuen myöntämisen edellytyksenä on pitkä koulumatka ja soveltuva matkustustapa, joita määriteltäessä otetaan huomioon matkasta kalenterikuukausittain aiheutuvat säännölliset kustannukset, opiskelijan mahdollisuus käyttää julkista liikennettä sekä opiskelun yhtäjaksoisuus.

Koulumatkatukea myönnetään, jos opiskelijan:

- 1) yhdensuuntaisen koulumatkan pituus on vähintään 7 kilometriä; sekä
- 2) käyttämä matkustustapa on joukkoliikenne tai koulutuksen järjestäjän järjestämä koulukuljetus taikka 4 a §:ssä säädettyjen edellytysten täyttyessä muu soveltuva oma matkustustapa.

Koulumatkatuen myöntämisen edellytyksenä on lisäksi, että opiskelijalla on vähintään 10 koulumatkatukeen oikeuttavaa päivää kalenterikuukaudessa.

4 §

Matkakustannusten määrytyminen ja laskeminen

Opiskelijan käyttäessä koulumatkaansa liikenteen palveluista annetun lain (320/2017) 181 §:ssä tarkoitettujen toimivaltaisten viranomaisten yhteistä lippu- ja maksujärjestelmää käyttävää joukkoliikennettä matkakustannukset määräytyvät sen estämättä, mitä tämän pykälän 1 momentissa säädetään, sen matkan pituuden mukaan, jonka opiskelija kulkee tätä kuljetusta käyttäen. Matkakustannukset määräytyvät kuitenkin halvimman opiskelijalle puolta kuukautta tai kuukautta vastaavalle ajalle tarkoitetun lipputuotteen hinnan mukaan, kun opiskelijan koulumatkan tai yksittäisen matkaosuuden pituus on alle 10 kilometriä.

Alle viiden kilometrin erillisestä matkaosuudesta aiheutuvia kustannuksia ei korvata erikseen. Matkaosuuksista aiheutuvat kustannukset korvataan kuitenkin silloin, jos 3 §:n 2 momentin

1 kohdassa tarkoitettuun yhdensuuntaiseen koulumatkaan sisältyy erillisiä alle viiden kilometrin matkaosuuksia, jotka ovat yhteensä vähintään viisi kilometriä.

5 §

Koulumatkatuen määrä

Koulumatkatukena korvataan 4 §:ssä säädetyllä tavalla määritellyt koulumatkan kustannukset. Jos tuki kuitenkin myönnetään 4 a §:n mukaisesti oman matkustustavan perusteella tai jos matkakustannukset aiheutuvat 4 §:n 6 momentissa tarkoitetuista useista erillisistä yhteensä vähintään viiden kilometrin matkaosuuksista, tuki on 70 prosenttia 4 §:n 5 momentin nojalla annettujen säännösten perusteella määräytyvästä tuesta.

Tämä laki tulee voimaan päivänä _____ kuuta 20 _____.

Helsingissä 17.10.2024

Pääministeri

Petteri Orpo

Liikunta-, urheilu-, ja nuorisoministeri Sandra Bergqvist

Laki

koulumatkatukilain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan koulumatkatukilain (48/1997) 2 §, 3 §, 4 §:n 2 ja 4 momentti ja 5 §, sellaisena kuin ne ovat laissa 1223/2020, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

2 §

2 §

Koulumatkatukeen oikeuttava koulutus

Koulumatkatukeen oikeuttava koulutus

Koulumatkatukeen on oikeutettu Suomessa asuva opiskelija, joka opiskelee Suomessa päätoimisesti:

Koulumatkatukeen on oikeutettu Suomessa asuva oppivelvollisuuslain (1214/2020) 16 §:n nojalla maksuttomaan koulutukseen oikeutettu opiskelija, joka opiskelee Suomessa päätoimisesti oppivelvollisuuslain 4 §:ssä tarkoitetussa koulutuksessa.

1) perusopetuslain (628/1998) 46 §:ssä säädetyssä aikuisille tarkoitetussa perusopetuksessa;

2) tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annetussa laissa (1215/2020) tarkoitetussa koulutuksessa;

3) lukiolaissa (714/2018) tarkoitetussa lukiokoulutuksessa tai lukiokoulutukseen valmistavassa koulutuksessa;

4) ammatillisesta koulutuksesta annetun lain (531/2017) 5 §:ssä tarkoitetussa ammatilliseen perustutkintoon johtavassa koulutuksessa tai 7 §:ssä tarkoitetussa valmentavassa koulutuksessa;

5) Pelastusopistosta annetussa laissa (607/2006) tarkoitetussa ammatilliseen tutkintoon johtavassa koulutuksessa; tai

6) Rikosseuraamusalan koulutuskeskuksesta annetussa laissa (1316/2006) tarkoitetussa ammatilliseen tutkintoon johtavassa koulutuksessa.

Koulumatkatukeen on lisäksi oikeutettu oppivelvollisuuslain (1214/2020)

16 §:n nojalla maksuttomaan koulutukseen oikeutettu opiskelija, joka opiskelee Suomessa päätoimisesti:

1) lukiolaissa säädetyssä aikuisille tarkoitetussa lukiokoulutuksessa;

2) ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 5 §:ssä tarkoitetussa ammattitutkintoon johtavassa koulutuksessa;

3) vapaasta sivistystyöstä annetun lain (632/1998) 7 a luvussa tarkoitetussa koulutuksessa tai oppivelvollisuuslain 5 §:n 2 momentissa tarkoitetussa koulutuksessa; tai

4) Saamelaisalueen koulutuskeskuksesta annetussa laissa (252/2010) tarkoitetussa saamen kielen ja kulttuurin vähintään lukukauden pituisessa koulutuksessa.

Opiskelun päätoimisuudesta säädetään opintotukilaissa (65/1994).

3 §

Koulumatkatuen myöntämisen edellytykset

Koulumatkatuen myöntämisen edellytyksenä on pitkä koulumatka ja soveltuva matkustustapa, joita määriteltäessä otetaan huomioon matkasta kalenterikuukausittain aiheutuvat säännölliset kustannukset, opiskelijan mahdollisuus käyttää julkista liikennettä sekä opiskelun yhtäjaksoisuus

Koulumatkatukea myönnetään, jos opiskelijan:

1) yhdensuuntaisen koulumatkan pituus on vähintään 10 kilometriä;

2) koulumatkasta aiheutuvat kustannukset ylittävät 54 euroa kuukaudessa koko kuukauden tukea myönnettäessä tai 27 euroa kuukaudessa puolen kuukauden tukea myönnettäessä; sekä

3) käyttämä matkustustapa on joukkoliikenne tai koulutuksen järjestäjän järjestämä koulukuljetus taikka 4 a §:ssä säädettyjen edellytysten täytyessä muu soveltuva oma matkustustapa.

Mitä 2 momentin 1 ja 2 kohdassa säädetään, ei sovelleta myönnettäessä koulumatkatukea oppivelvollisuuslain 16 §:n nojalla maksuttomaan koulutukseen oikeutetulle opiskelijalle. Edellä tarkoitetulle opiskelijalle myönnetään koulumatkatukea, jos opiskelijan yhdensuuntaisen koulumatkan pituus on vähintään seitsemän kilometriä.

3 §

Koulumatkatuen myöntämisen edellytykset

Koulumatkatuen myöntämisen edellytyksenä on pitkä koulumatka ja soveltuva matkustustapa, joita määriteltäessä otetaan huomioon matkasta kalenterikuukausittain aiheutuvat säännölliset kustannukset, opiskelijan mahdollisuus käyttää julkista liikennettä sekä opiskelun yhtäjaksoisuus

Koulumatkatukea myönnetään, jos opiskelijan:

1) yhdensuuntaisen koulumatkan pituus on vähintään 7 kilometriä

2) käyttämä matkustustapa on joukkoliikenne tai koulutuksen järjestäjän järjestämä koulukuljetus taikka 4 a §:ssä säädettyjen edellytysten täytyessä muu soveltuva oma matkustustapa

4 §

Matkakustannusten määräytyminen ja laskeminen

Opiskelijan käyttäessä koulumatkaansa liikenteen palveluista annetun lain (320/2017) 181 §:ssä tarkoitettujen toimivaltaisten viranomaisten yhteistä lippu- ja maksujärjestelmää käyttävää joukkoliikennettä matkakustannukset määräytyvät sen estämättä, mitä tämän pykälän 1 momentissa ja tämän lain 3 §:n 2 momentin 2 kohdassa säädetään, sen matkan pituuden mukaan, jonka opiskelija kulkee tätä kuljetusta käyttäen. Matkakustannukset määräytyvät kuitenkin halvimman opiskelijalle puolta kuukautta tai kuukautta vastaavalle ajalle tarkoitetun lipputuotteen hinnan mukaan, kun opiskelijan koulumatkan tai yksittäisen matkaosuuden pituus on alle 10 kilometriä.

Alle viiden kilometrin erillisestä matkaosuudesta aiheutuvia kustannuksia ei korvata erikseen. Matkaosuuksista aiheutuvat kustannukset korvataan kuitenkin silloin, jos 3 §:n 2 momentin 1 kohdassa tai mainitun pykälän 4 momentissa tarkoitettuun yhdensuuntaiseen koulumatkaan sisältyy erillisiä alle viiden kilometrin matkaosuuksia, jotka ovat yhteensä vähintään viisi kilometriä.

5 §

Koulumatkatuen määrä ja opiskelijan maksuosuus

Koulumatkatukena korvataan koko kuukauden tukena 43 euroa kalenterikuukaudessa ylittävät koulumatkan kustannukset ja puolen kuukauden tukena 21,50 euroa kalenterikuukaudessa ylittävät koulumatkan kustannukset. Opiskelija maksaa laskennallisista koulumatkakustannuksista kuukausittain koko kuukauden tuen osalta enintään 43 euroa ja puolen kuukauden tuen osalta enintään 21,50 euroa (opiskelijan maksuosuus), jos 4 §:stä tai tämän pykälän 3 momentista ei muuta johdu.

4 §

Matkakustannusten määräytyminen ja laskeminen

Opiskelijan käyttäessä koulumatkaansa liikenteen palveluista annetun lain (320/2017) 181 §:ssä tarkoitettujen toimivaltaisten viranomaisten yhteistä lippu- ja maksujärjestelmää käyttävää joukkoliikennettä matkakustannukset määräytyvät sen estämättä, mitä tämän pykälän 1 momentissa säädetään, sen matkan pituuden mukaan, jonka opiskelija kulkee tätä kuljetusta käyttäen. Matkakustannukset määräytyvät kuitenkin halvimman opiskelijalle puolta kuukautta tai kuukautta vastaavalle ajalle tarkoitetun lipputuotteen hinnan mukaan, kun opiskelijan koulumatkan tai yksittäisen matkaosuuden pituus on alle 10 kilometriä.

Alle viiden kilometrin erillisestä matkaosuudesta aiheutuvia kustannuksia ei korvata erikseen. Matkaosuuksista aiheutuvat kustannukset korvataan kuitenkin silloin, jos 3 §:n 2 momentin 1 kohdassa tarkoitettuun yhdensuuntaiseen koulumatkaan sisältyy erillisiä alle viiden kilometrin matkaosuuksia, jotka ovat yhteensä vähintään viisi kilometriä.

5 §

Koulumatkatuen määrä

Opiskelijan kulkiessa koulumatkansa useammalla kuin yhdellä matkustustavalla opiskelijan maksuosuus vähennetään joukkoliikenteen matkakustannuksista. Jos joukkoliikenteen matkakustannuksia ei ole, opiskelijan maksuosuus vähennetään koulutuksen järjestäjän järjestämästä kuljetuksesta aiheutuvista kustannuksista.

Tuki on 70 prosenttia 1 momentin mukaisesta tuesta, jos tuki myönnetään 4 a §:n mukaisesti oman matkustustavan perusteella tai jos matkakustannukset aiheutuvat 4 §:n 6 momentissa tarkoitetuista useista erillisistä yhteensä vähintään viiden kilometrin matkaosuuksista.

Mitä 1–3 momentissa säädetään, ei sovelleta myönnettäessä koulumatkatukea oppivelvollisuuslain 16 §:n nojalla maksuttomaan koulutukseen oikeutetulle opiskelijalle.

Oppivelvollisuuslain 16 §:n nojalla maksuttomaan koulutukseen oikeutetulle opiskelijalle koulumatkatukena korvataan edellä 4 §:ssä säädetyllä tavalla määritellyt koulumatkan kustannukset. Jos tuki kuitenkin myönnetään tämän lain 4 a §:n mukaisesti oman matkustustavan perusteella, tuki on 70 prosenttia edellä 4 §:n 5 momentissa tarkoitetun opetus- ja kulttuuriministeriön asetuksen perusteella määräytyvästä tuesta.

Koulumatkatukena korvataan edellä 4 §:ssä säädetyllä tavalla määritellyt koulumatkan kustannukset. Jos tuki kuitenkin myönnetään tämän lain 4 a §:n mukaisesti oman matkustustavan perusteella tai jos matkakustannukset aiheutuvat 4 §:n 6 momentissa tarkoitetuista useista erillisistä yhteensä vähintään viiden kilometrin matkaosuuksista, tuki on 70 prosenttia edellä 4 §:n 5 momentissa tarkoitetun opetus- ja kulttuuriministeriön asetuksen perusteella määräytyvästä tuesta.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .